

Creatieve Maakprocessen en Ondernemerschap

HKU (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht)

HKU onderscheidt zich met hoger onderwijs in de kunsten en media. We zijn een drijvende kracht in opleidingen en innovatie voor de creatieve industrie en een van de grootste opleidingsinstituten voor kunst en cultuur in Europa. HKU telt negen *schools* met in totaal 4400 studenten: Beeldende Kunst, Design, Muziek en Technologie, Games en Interactie, Kunst en Economie, Media, Utrechts Conservatorium, Theater en HKU College.

Met kunst leveren wij een bijdrage aan innovatie. In zowel bestaande als zich ontwikkelende beroepspraktijken in de creatieve industrie én de culturele sector. Dat lees je terug in onze slogan: 'De kunst van HKU: nieuwe verbindingen, nieuwe toepassingen'. De wereld verandert snel. Wij geloven dat samenwerking tussen kunstdisciplines en tussen kunst en andere domeinen bijdragen aan innovatie. Ook draagt dit bij aan ons aanpassingsvermogen in tijden van maatschappelijke veranderingen. Hiermee leveren we al ruim 30 jaar een grote bijdrage aan de vernieuwing van de creatieve beroepssector. En spelen we in op actuele, maatschappelijke kwesties.

Creatief makerschap staat centraal

Wij bereiden studenten voor op een toekomst waarin zij waarde creëren met hun talent in het maken, hun professionaliteit en hun autonome manier van denken. Creatief makerschap: dat staat centraal bij ons. Maken, leren en onderzoeken komen samen in ons onderwijs en onderzoek. De inzet van innovatieve technologie is daarbij belangrijk. Dat zie je terug in de inhoud van ons onderwijs en bij het creëren van opleidingen en faciliteiten. Wij geloven dat onze kennis en expertise in creativiteit, maken en ontwerpen ons steeds opnieuw in staat stelt om innovatieve processen in de samenleving te verrijken en versnellen.

De lerende hogeschool

De huidige tijd stelt hoge eisen aan de organisatie van een hogeschool. Om veranderingen bij te kunnen houden en hier betekenisvol op in te kunnen spelen moet een hogeschool zelf kunnen veranderen. Daarom lag de focus in de afgelopen jaren op het inrichten van de organisatie met een voortdurende dynamiek. Het kernbegrip hierbij is 'de lerende hogeschool'. Het HKU Instellingsplan 2019-2024 vormde de leidraad in 2019. Studenten, medewerkers en stakeholders van binnen en buiten HKU werkten mee aan dit plan. Samen formuleerden zij de waarden die de komende jaren belangrijk zijn voor HKU: leren van elkaar, professionaliteit, maatschappelijke relevantie, innovatie, samenwerken, veelstemmigheid en respect voor het andere perspectief.

Meer weten? Bekijk het [Instellingsplan 2019-2024](#).

Onderzoek aan HKU

HKU-onderzoek is eigen en zinnig. Eigen in het centraal stellen van creatieve maakprocessen, en de verbinding van onderzoek en onderwijs. Zinnig omdat het van belang en van betekenis is voor de samenleving.

De doelstellingen van onderzoek en innovatie in HKU zijn:

- Versterking, verbreding en verdieping van het onderwijs
- Een productieve onderzoeks-leeromgeving voor onderwijs, onderzoek en innovatie
- Betekenisvolle samenwerking met werkveld en kennisdomeinen
- Nieuwe oplossingsrichtingen voor complexe maatschappelijke vraagstukken

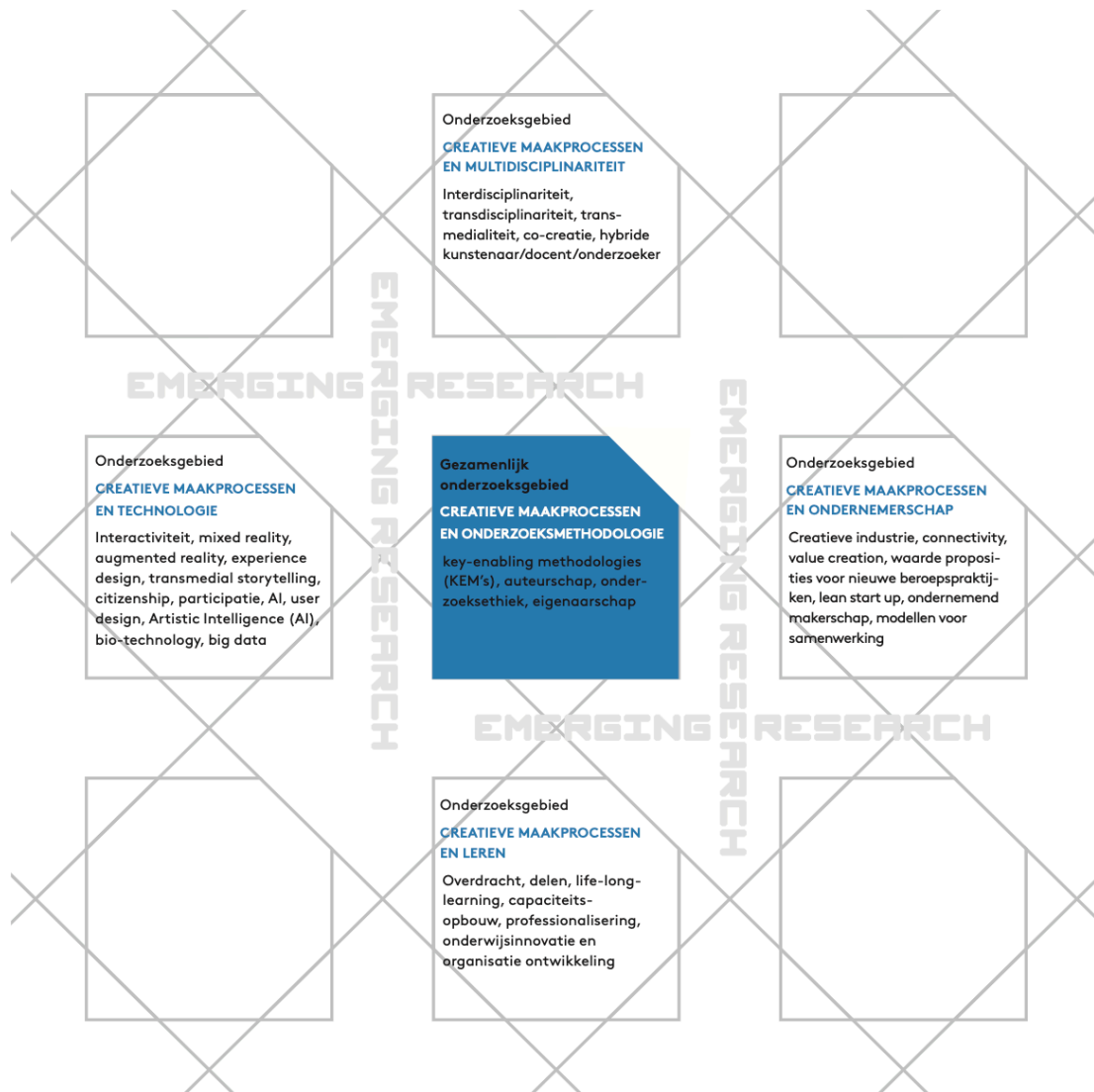
Beleidscontext

Het onderzoeksbeleid van HKU is vastgelegd in de notitie *Eigen|zinnig* (2018-2023) en is onlosmakelijk verbonden met het *HKU Instellingsplan* en andere richtinggevende beleidsdocumenten; samen bepalen zij de koers en ambities voor HKU voor de komende jaren. Het *HKU Instellingsplan* gaat ervan uit dat zowel onderwijs als onderzoek in HKU relevantie bezitten voor de samenleving. Onderwijs blijft verschillende contexten opzoeken, onderzoek is altijd praktijkgericht. Creatieve sectoren kunnen aanjager zijn van innovatie in andere sectoren, en op die manier de relevantie vergroten. Het onderzoek draagt bij aan een verdieping en vernieuwing van de beroepspraktijk van creatieve professionals door zich primair te richten op creatieve maakprocessen.

Onderwijs en onderzoek aan HKU zijn vanuit de kern van het maken op een natuurlijke wijze met elkaar verweven. De integratie van maken, leren en onderzoeken vormt de basis van zowel onderwijs als onderzoek. Onderzoeks- en onderwijsbeleid sluiten op elkaar aan. De relatie tussen onderzoek en (BA-, MA- en PhD-)onderwijs willen we nog verder verstevigen in een onderzoeks-leeromgeving waarin onderzoek en onderwijs samenwerken, plekken waar masteronderzoek gekoppeld wordt aan concrete vraagstukken uit de praktijk; waar BA-, MA- en derde-cyclus-onderwijs elkaar kunnen verrijken en direct verbonden zijn aan het onderzoek binnen de lectoraten.

HKU-onderzoek kent vijf overkoepelende onderzoeksgebieden die met elkaar verbonden zijn, en heeft daarnaast dynamische ruimte voor urgente vraagstukken ('Emerging Research'):

SCHEMA HKU ONDERZOEKSGBIEDEN

Een onderzoeksgebied dient als overkoepelende paraplu en (virtuele) ruimte voor onderzoek en onderzoekers vanuit bovengenoemde speerpunten. Een onderzoeksgebied is géén lectoraatsonderwerp; het geeft slechts een richting of lijn aan voor het onderzoek dat hierbinnen valt. De onderzoeksgebieden zijn algemeen, lectoraatsthema's zijn specifiek.

In ieder onderzoeksgebied zit tenminste één lectoraat om de kwaliteit van het onderzoek te borgen, maar kan (daarnaast) ook een veel meer diverse invulling krijgen (met postdoc's, PhD-/derde cyclus-onderzoekers, docent-onderzoekers, studenten, werkveld). Ook kunnen er andere onderzoeksgroepen of onderzoekseenheden onder vallen, die gelieerd zijn aan een of meerdere schools en/of expertisecentra.

Juist de (mogelijke) verbindingen tussen de onderzoeksgebieden zijn belangrijk; hier kunnen thema's en focusgebieden een plek vinden.

Ieder lectoraat kent een eigen adviescommissie met vertegenwoordiging vanuit HKU-onderwijs, het kennisdomein en het werkveld of maatschappelijke partner.

Het onderzoeksgebied Creatieve maakprocessen en ondernemerschap

Een van de onderzoeksgebieden is 'Creatieve maakprocessen en ondernemerschap'. Als onderwijs- en kennisinstelling vinden we het belangrijk dat ondernemerschap en ondernemerschapsvaardigheden – in de brede zin van een ondernemende houding – in het onderwijs een belangrijke plek hebben. Om dit onderwijs te kunnen ondersteunen, ontwikkelen en verrijken is het cruciaal op dit terrein voortdurend nieuwe kennis op te doen. Dat doet HKU middels onderzoek dat zowel onderwijsrelevant is als bijdraagt aan het werkveld, de maatschappij en het kennisdomein. Vanuit het Onderzoeksgebied Creatieve Maakprocessen en Ondernemerschap wil HKU de komende jaren nieuwe inzichten opdoen over recente ontwikkelingen in de creatieve beroepspraktijk. Hiermee wil HKU kunstenaars, ontwerpers en andere creatieve professionals stimuleren om vanuit een ondernemende houding nu en in de toekomst een unieke bijdrage te leveren aan maatschappelijke vraagstukken.

In het onderzoeksgebied 'Creatieve maakprocessen en ondernemerschap' richt HKU zich met het lectoraatonderzoek de komende jaren op een drietal samenhangende thema's:

- Creatief ondernemerschap en maatschappelijke impact
- Professionele rollen en competenties van makers en creatief verbinders
- Verdienmodellen, organisatievormen en vormen van samenwerking

Hierin staan altijd onderzoeksvragen en -thema's centraal die zijn gedacht vanuit de studenten en de maak- en beroepspraktijk. Het onderzoek richt zich op de professionele ontwikkeling van (toekomstige) makers en de maatschappelijke context waarin zij opereren. Creativiteit is hierbij niet een middel om ondernemerschap mogelijk te maken; ondernemerschap is veel meer een vehikel om artistieke interventies van maatschappelijke impact te voorzien, en makers in levensonderhoud.

Onderzoeksomgeving

Een HKU-lectorat doet praktijkgericht onderwijsrelevant onderzoek met bestaande en nieuwe samenwerkingspartners, met betrokkenheid van docent-onderzoekers en studenten. Onder leiding van de lector worden onderzoeksprogramma's en projecten ontwikkeld en begeleid, waarbij in praktische omgevingen zoals labs zowel pragmatische als speculatieve scenario's kunnen worden ontwikkeld. Hierbij zijn altijd studenten betrokken. Onderzoek binnen HKU heeft ook een belangrijke rol in de professionele ontwikkeling van onze medewerkers. HKU biedt docenten en medewerkers ruimte om aan te sluiten bij onderzoeksactiviteiten.

Een lector is als hoofdonderzoeker verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoek in het lectoraat en het desbetreffende onderzoeksgebied. Naast het ontwerpen, werven en uitvoeren van (eigen) praktijkgericht onderzoek met partners in werkveld en maatschappij, heeft hij/zij ook een belangrijke taak in het begeleiden van andere onderzoekers (postdocs, promovendi en docent-onderzoekers), en het stimuleren van verbinding tussen onderwijs en onderzoek. Lectoren zijn in nauwe samenspraak met de schools verantwoordelijk om zowel het verrichten alsook de resultaten van onderzoek te koppelen aan relevantie voor de HKU-studenten.

Voor de invulling van een onderzoeksgebied is het hebben van een onderzoeksomgeving onmisbaar: digitaal, maar zeker ook fysiek. In lab-situaties (denk aan een eigen onderzoeks- en ontmoetingsplek binnen HKU), maar mogelijk ook aangevuld met *embedded researchers* in andere praktijkomgevingen (field labs, CoE's).

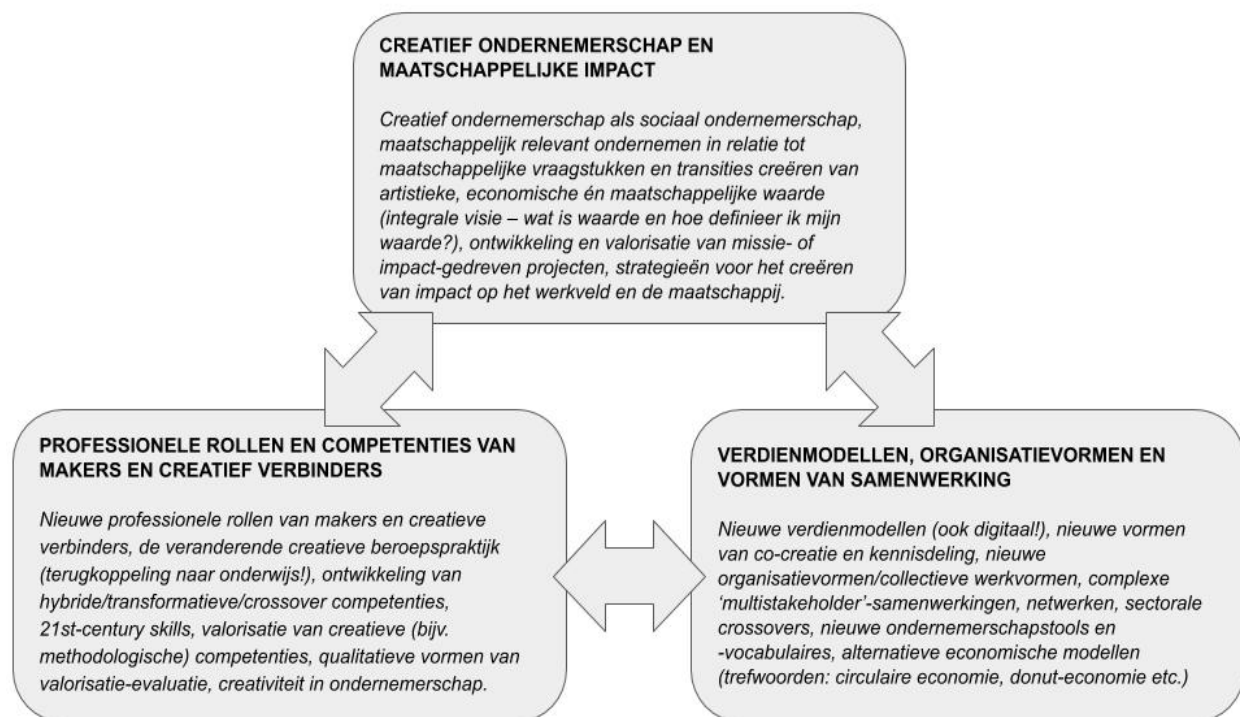
HKU heeft de ambitie om in de toekomst, samen met andere hogescholen, een volwaardige derde cyclus te ontwikkelen voor het (kunst-)hbo (PD of PhD). De komende jaren zal ook gewerkt worden aan consolidatie van de kwaliteitszorg en versterking van zowel de nationale als internationale positie op onderzoeksgebied. Het werven van middelen uit de tweede en derde geldstroom is hier een belangrijk onderdeel van (NWO-SIA, Nationale Wetenschapsagenda).

Samen met andere hogescholen heeft HKU zich gecommitteerd aan het werken volgens Open Science. Sinds 2018 hebben we met HKU Press een eigen uitgeverij om resultaten uit onderzoek en innovatie te publiceren en beschikbaar te maken aan een breed publiek. Zo delen we vernieuwende inzichten en dragen bij aan discussies op belangrijke thema's voor kunstenaars en makers.

Opdracht lectoraat en profiel lector

Opdracht lectoraat

Om de komende vier jaar goed aan te sluiten bij onze ambitie als HKU om maatschappelijke impact te hebben en door onderzoek bij te dragen aan de veranderende rol van creatieve professionals, richten we ons komende jaren op de bovengenoemde thema's, die we als volgt in kaart hebben gebracht:

Toelichting thema's

Basisuitgangspunt van het deelthema **Creatief ondernemerschap en maatschappelijke impact** is het feit dat artistieke en creatieve professionals – en dus ook de studenten van HKU – zich geconfronteerd zien met een veranderende maatschappij die voor nieuwe, urgente uitdagingen staat, bijvoorbeeld op het gebied van de gezondheid en welzijn. In relatie tot maatschappelijke

transitieprocessen is hierin mogelijk een bijzondere rol weggelegd voor creatieve professionals (zie het Topsectorenbeleid Creatieve Industrie). Welke specifieke (artistieke, sociale en economische) waarde creativiteit kan creëren is hierbij een belangrijke vraag. Dit gaat ook samen met het analyseren van belangrijke veranderingen in de beroepspraktijk en de creatieve domeinen zelf. Specifieke aandacht gaat uit naar voor methodologieën die creatieve professionals gebruiken voor het creëren van impact in transdisciplinaire samenwerkingen, zeker wanneer creatief ondernemers als makers ontwerper zijn van verandering (valt ook onder het derde thema). Er kunnen raakvlakken zijn tussen creatief en sociaal ondernemerschap.

Het deelthema **Professionele rollen en competenties van makers en creatief verbinders** kent een sterke nadruk op de veranderende beroepspraktijk, en op het ontwikkelen van hybride, transformatieve en crossover competenties. Aankomende makers zien zich geconfronteerd met groeiende eisen – steeds vaker zijn zij door de maatschappelijke context waarin zij opereren genoodzaakt om competenties te ontwikkelen buiten hun artistieke kernexpertise, zoals specifieke expertise in het begeleiden van processen, en moet er worden geschakeld tussen verschillende kennisdomeinen. Zo is er een nieuw type maker dat binnen maatschappelijke transformatieprocessen meerdere rollen heeft, als kunstenaar, ontwerper, consultant én procesregisseur. Bij professionele ontwikkeling hoort echter ook dat je als maker weet wat je niet kunt: in dat geval zijn weer specifieke kwaliteiten en expertise vereist voor het samenstellen van daadkrachtige teams. **Professionele rollen en competenties van makers en creatief verbinders** heeft door zijn praktische insteek en nadruk op competentie-onderzoek een natuurlijke link met het onderwijs (en het veranderende werkveld).

Verdienmodellen, organisatievormen en vormen van samenwerking gaat over samenwerkingen binnen de creatieve industrie en/of cross-sectoraal (met maatschappelijke partners), waarmee ook nieuwe of alternatieve verdienmodellen gepaard kunnen gaan. Dit thema is bewust breed gehouden, maar wordt gedragen door het inzicht dat maatschappelijke veranderingen ook veranderingen in economische en bedrijfskundige modellen teweegbrengen, en vice versa. Ook is creatief makerschap steeds minder een eenzame bezigheid maar ingebed in collectieve processen. Welke nieuwe verdienmodellen en samenwerkingsvormen zijn er die voor **creatieve makers en verbinders** interessant en urgent zijn? Hoe kunnen we deze testen en in de praktijk brengen? De valorisatie van creativiteit en artistieke intelligentie is hierin een belangrijk thema (en ook relevant voor het thema 'Professionele rollen en competenties'). Het thema **Verdienmodellen, organisatievormen en vormen van samenwerking** heeft door de nadruk op de beroepspraktijk een duidelijke link met het werkveld (maar ook het onderwijs dat hierop voorbereidt).

Zoals de thema's hierboven staan geformuleerd zijn ze nog erg breed: er kan en moet nog focus in worden aangebracht met specifieke onderzoeksvragen. Richtinggevend zijn hierbij de volgende kernvragen:

- *Welke specifieke methodologieën, strategieën en waarde(n) van creatieve ondernemers dragen bij aan de succesvolle creatie van impact (binnen het artistieke/creatieve domein en de maatschappij)?*
- *Op welke manier kan de impact van creativiteit en creatief ondernemerschap (kwantitatief en kwalitatief) worden bepaald?*
- *Welke transformatieve vaardigheden en competenties moeten (toekomstige) makers ontwikkelen om impact te kunnen creëren, en hoe vertalen we dat in curricula?*
- *Welke verdienmodellen, organisatievormen en vormen van samenwerking horen hierbij?*
- *Welke nieuwe (economische) waarden kunnen er geformuleerd worden vanuit de creatieve praktijk?*

Achtergrond thematische context en aansluiting bij het onderwijs

In juli 2020 is de verkenning van het onderzoeksgebied 'Creatieve maakprocessen en ondernemerschap' afgerond. Professionals vanuit HKU, het werkveld en andere kennisinstituten hebben een waardevolle en bepalende bijdrage geleverd. Het profiel en de missie van HKU boden richting. Het resultaat is de focus op de drie deelthema's die het fundament vormen voor een nieuw lectoraat. Gezien de focus is er een sterke en natuurlijke inhoudelijke verbinding met twee schools (HKU Kunst en Economie en HKU College) en het Expertisecentrum Creatief Ondernemerschap. Omdat creatieve maakprocessen en impact bij alle studenten en hun (toekomstige) beroepspraktijken speelt, is het thema ook relevant voor de andere HKU Schools. Het Expertisecentrum Creatief Ondernemerschap vervult een belangrijke rol in het delen van kennis en verzamelen en toepassen van bestaande kennis, en werkt samen met het lectoraat (dat nieuwe kennis produceert) als het gaat om beantwoording van ondernemerschapsvragen uit de praktijk en heeft met HKU X een gezamenlijke fysieke ontmoetingsplek op een van onze locaties.

De titel van het nieuwe lectoraat wordt in overleg met stakeholders binnen HKU en de geselecteerde kandidaat bepaald.

Onderzoeksagenda van het lectoraat

Het is nadrukkelijk het idee de drie onderzoeksthema's en vragen met elkaar te interageren en elkaar te laten versterken. Binnen deze deelthema's is ruimte om focus aan te brengen met specifieke onderzoeksvragen. Het is een bewuste keuze om sollicitanten uit te nodigen om op basis van hun expertise een eerste concretisering te laten geven van hun voorstel voor de toekomstige lectoraatsagenda.

Uitgangspunt hierbij is dat het onderzoek waar mogelijk aansluit bij nationale en internationale beleidsagenda's, bij het topsectorenbeleid voor de creatieve industrie en vanuit het makerschap bijdraagt aan maatschappelijke transitie-opgaven. Onderdeel van de opdracht is de acquisitie van onderzoeksprojecten en programma's in relevante consortia vanuit de tweede en derde geldstroom. Daarbij is het onderzoek altijd onderwijs-relevant en draagt het bij aan onze Leven Lang Leren-doelstellingen; en hiermee aan de professionalisering van onze HKU-medewerkers, waaronder de docent-onderzoekers in de schools.

Kort na de aanstelling stelt de nieuwe lector samen met de twee HKU Schools met de sterkste affiniteit met het onderzoeksthema en relevante expertisecentra een gezamenlijke onderwijs-onderzoeksagenda op. Directeuren (die verantwoordelijk zijn voor de schools en centra) en lector vormen hierin een interne coalitie; als een opgavegericht team. De gezamenlijke agenda wordt onderdeel van het lectoraatsplan en van de plannen van het onderwijs.

HKU vraagt in deze zoektocht naar een lector binnen het onderzoeksgebied 'Creatieve maakprocessen en ondernemerschap' om **reacties toegespitst op één of (liefst) meerdere thema's en (daarmee samenhangende) vragen** (zie boven).

Profiel lector

Voor de nieuwe lector geldt: het is een teamspeler en verbinder, met onderzoek dat stevig is verankerd in de creatieve beroepspraktijk. De lector draagt bij aan de verdere ontwikkeling en verbinding onderwijs-onderzoek in HKU op basis van het vastgestelde onderzoeksbeleid en de aanbevelingen uit de meest recente onderzoeksevaluatie n.a.v. de audit in november 2019. Communicatief vaardig weet de lector samen met de directeuren van relevante schools en centra een link te leggen met het onderwijs en brengt een uitgebreid netwerk in, zowel vanuit de beroepspraktijk

als in relatie tot mogelijke maatschappelijke partners. De lector is in staat om binnen een experimentele labomgeving samen te werken met andere onderzoekers, studenten en diverse stakeholders. Didactische vaardigheden zijn hierin een pre en ervaring met *blended learning* wenselijk. Samenwerking met lectoren en onderzoekers uit andere onderzoeksgebieden van HKU is een belangrijk uitgangspunt.

HKU verwelkomt ontwikkelde ideeën over nieuwe vormen van kennismanagement en het produceren van academische output die passen bij de praktijkgerichte doelstellingen van het (kunst-)hbo. De lector moet in staat zijn om duurzame samenwerkingsverbanden (binnen en buiten HKU) vorm te geven en overzien. Leidinggevende kwaliteiten zijn een vereiste, en kennis over de aansturing van collectieve onderzoeksprocessen een pre.

De lector wordt aangestuurd door het College van Bestuur.

Er is geen hiërarchische verhouding tussen de lector en de directeuren van de Schools en centra, het is een inhoudelijke verbinding op ooghoogte om het onderwijs en onderzoek wederkerig te kunnen versterken. Directeuren en lector dragen samen zorg en verantwoordelijkheid voor deze verbinding.